

Bağlamcılık'a Yönelik Bir Eleştiri

Dr. Cenank KUVANCI*

Atf / ©- Kuvancı, C. (2009). Bağlamcılık'a Yönelik Bir Eleştiri, *Çukurova Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 9 (1), 139-158.

Özet- Bağlamcı yaklaşıma`a göre, anlam dilin kullanım bağlamında oluşur; ve belli bir yaşam biçimine yaslanır. Salt dil yoluyla nüfuz edebileceğimiz bizâtihi bir anlam yoktur. Ayrıca, mantık ilkeleri ve akıl da linguistik bir cemaate bağlıdır. Bu, son derece indirgemeci bir yaklaşımdır. Çünkü bu yaklaşımda, “güzel,” “doğru,” “hakikat” gibi kavramlar dilsel-toplumsal kurgu olarak ele alınmıştır. Gerçekte, bu kavramlar gerçekliğe atıfta bulunur ve ontolojik bir temele sahiptir.

Anahtar Kelimeler- Bağlam, bağlamcılık, dil-kullanım, anlam, ve hakikat.

§§§

Giriş

Bağlamcılık, en geniş anlamıyla, bir önerme ya da ifadenin anlam ve doğruluğunun, onun ifade edildiği bağlama dayandığını iddia eden bir görüştür. Bu yaklaşımı ilgi çekici ve tartışmalı hale getiren, bilginin önceden var olan belli bazı durumlara ya da failin *a priori* güç ve yetilerine dayanmayıp, onun psikolojisine ve fiilî konuşma bağlamına atıfta bulunduğu iddiasıdır. Bilgiyi bütünüyle bağlama ve ifadelerin dile getirildiği ortama dayandırmak, her türlü ifadenin doğruluk ve hakikat değerinin bağlamsal koşullara göre değiştiği anlamına gelir.

Bu yaklaşıma göre, algılama, anlama, anlamlandırma ve yorumlama bütünüyle araştırmacının konumuna bağlıdır. Anlama açısından hangi bağlamın daha elverişli olduğuna ilişkin kararlar keyfidir. Bundan dolayı, bağlamcılık, bağlam ve bağlamın unsurlarının değişmesine

* Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Din Felsefesi Anabilim Dalı.
e-posta: cenank@erciyes.edu.tr

paralel olarak, anlamın da değişeceğini iddia eder. Bağlamsal ve dilsel koşullar, her türlü algılama, anlama, anlamlandırma ve yorumlamanın âdetâ *transandantal* (dil dışı) kategorileridir. Bu koşullar sürekli değiştiği için, anlama da bütünüyle bir yorumlama etkinliğine dönüşecektir. Bu yüzden, görece bir bağlamdan yola çıkarak, insan için temelli denebilecek meselelere ilişkin nihâî bir görüş çıkarılamaz. Dolayısıyla, bu anlayış, bilgiyle ilgili, temele vurgu yapan epistemolojilere göre tam ters bir yerde durur.¹

Kısaca, bir kelimenin anlamı bütünüyle onun kullanıldığı bağlamla ilgilidir; ve bizâtihi bir anlam yoktur. Wittgenstein`ın ifadesiyle, “kelimelerin (anlamını) belli bağlamlarda öğreniriz.”² Bu, hem kelimelerin kullanılabileceği tüm bağlamlarda onların anlamını öğrenemeyeceğimiz, hem de kelimenin kullanıldığı her bağlamın, onun anlamının öğrenilebileceği bir bağlam olmadığı anlamına gelir.³ Anlam, kelimelerin dilsel bağlamdaki işlevine bağlıdır. Başka bir ifadeyle, bağlam ile anlam arasında doğrudan bir tekâbüliyet ya da ilişki bulunur.⁴ Bu bakımdan, belli bazı dilsel bağlamların önemini yitirmesi ve başka bağlamların önem kazanmasına koşut olarak, olgu ve olaylar hakkındaki tasavvurlar da değişir. Buna göre, değişik bağlamlar, değişik fonksiyonlar, yani anlamlar demektir. Bağlam değiştiği zaman kavramlarda da bir değişiklik olur ve kavramlara bağlı olarak kelimelerin anlamı da değişir.⁵ O halde, bir ifade ya da önermenin anlamını öğrenmek ya da anlamak, onların nasıl kullanıldığını bilmeye veya tesis edilen bir konvansiyonu benimsemeye bağlıdır.⁶ Wittgenstein`a göre, dilin kullanım bağlamının değişmesiyle, diller de değişir. Bu gözardı edilirse, tüm bağlamlara eşit muamele yapılmış olur. Ama bu uygun bir tavır değildir. Tüm

¹ Brice R. Wachterhauser; “Anlamada Tarih ve Dil,” *İnsan Bilimlerine Prolegomena; Dil, Gelenek ve Yorum*, (Der., Çev. Hüsametin Arslan), Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, s. 218.

² Ludwig Wittgenstein; *The Blue and Brown Books*, Harper Torchbooks, New York, 1965, s. 9.

³ Stanley Cavell; *The Claim of Reason: Wittgenstein, Skepticism, Morality, and Tragedy*, Oxford University Press, New York: Oxford, 1999, ss. 168-169.

⁴ Ludwig Wittgenstein; *Philosophical Remarks*, (Trans. Raymond Hargreaves; Roger White), Basil Blackwell, Oxford, 1990, s. 59.

⁵ Ludwig Wittgenstein; *On Certainty*, (Ed. G.E.M. Anscombe, G.H. von Wright), (Trans. Denis Paul, G. E. M. Anscombe), j. & J. Harper Editions, New York and Evanston, 1969, s. 10.

⁶ A. M. Quinton; “Excerpt From Contemporary British Philosophy,” *Modern Studies In Philosophy: Wittgenstein: The Philosophical Investigations*, (Ed. George Pitcher), Macmillan and Co. Ltd., London, 1968, s. 11. (Bu Kitaba bundan sonra *P. I.* olarak atıfta bulunulacaktır).

linguistik bağlamlar gerçekte emsalsiz bir şey tasvir eder; dolayısıyla, başka herhangi bir şeyi temsil edemez.⁷

Açıkça, bağlam bir tür kavrayış, idrâk, eşyaya bakış tarzı ve açısıdır. Anlam hariçte bulunan ve tecrübe yoluyla elde edilen bir şey değildir. Dolayısıyla, suje-obje ilişkisi anlamında bir ilişki sözkonusu değildir. Buna göre, bağlamsal bir anlam, bağımsız gözlem ve keşif yoluyla doğrulanamaz ve yanlışlanamaz. Çünkü o nesnel olarak temellendirmeden muaftır. Temellendirmeye esas teşkil edecek bir zemin bulunmamaktadır. Bu yüzden, neyin doğru, neyin yanlış sayılması gerektiği bağlamsal tercihlere bağlıdır ve bu durum pratik düzeyde entelektüel özgürlüğün kullanılmasıdır. Bağlamsal açıklamalar, dilin belli bir kullanım tarzı içinde kalınarak yapılan açıklamalardır. Dolayısıyla, açıklamalar bağlamın derin gramerine⁸ göre şekillenir. Bu yüzden, bir açıklamada bulunmak, gramerin dokusundaki bağlantıları göstermekten öteye geçmez. Şeyler hakkında neyin söylenip neyin söylenemeyeceği derin gramere göre belirlenir. Bir kelime ya da kavramın semantiğini anlamak için, o kavramın kullanıldığı bağlama bakmanın hem gerekli hem de yeterli olduğu iddia edilmiştir.⁹ Bu anlama süreci herhangi bir *a priori* ontolojik dayanaktan yoksun, tamamen linguistik bir analizin konusu haline gelmiştir. Bağlamların dışında ve üstünde her zaman geçerli olacak kurallar tesbit etmek olanaksızdır. Farklı bağlamlar, farklı şeylerden söz edildiği söylenecek kadar farklıdır.

Bu yaklaşıma göre, bağlam insanı kavrar ve kuşatır. Bir bağlamı bırakıp başka bir bağlamın benimsenmesi özgürlüğün kullanılması anlamına gelir. Ludwig Wittgenstein bunu şöyle ifade eder: "Bir dil oyunu ya da linguistik bağlam bizi esir almıştır. Dolayısıyla, biz onun dışına çıkamıyoruz; zira, o dile kök salmıştır ve dil onu bize amansız bir şekilde dayatmaktadır."¹⁰ Wittgenstein'in bağlama aşırı vurgu yapması, dilsel eylemleri öne çıkarmak amaçlıdır. Burada,

⁷ L. Wittgenstein; *Philosophical Remarks*, s. 89.

⁸ Derin gramer, geleneksel dil felsefesinde semantik ve pragmatik denilen şeyleri ya da her biri değişik yaşam biçimlerine oturan dilin kullanım türlerini kapsar. Bu itibarla, derin gramer dilin dışına çıkar; kelimelerle kullanım ve dolayısıyla anlam arasında bağlantı kurar. Wittgenstein'a göre, her dil oyununun (söylem) kendi derin grameri vardır.

⁹ D. Z. Phillips; *The Concept of Prayer*, Routledge and Kegan Paul, London, 1965, s. 8.

¹⁰ L. Wittgenstein; *Philosophical Investigations*, s. 48.

“bağlam” kavramının, en genel mânâda, anlamla ilgili tüm varsayımları içine alacak şekilde kullanıldığı görülür.¹¹

Açıkça anlaşılacağı üzere, Wittgenstein`in dikkatleri eylemin vukû bulduğu bağlam ve durumlara çekmesinin sebebi, ona göre, bağlam ya da durumların eylemi topyekûn kuşatmasıdır. Onlar eyleme eşlik eden şeyler olmaktan çok, eylemi kuran şeylerdir.¹² Varlık (ontoloji) ve bilgiye (epistemoloji) ilişkin iddiaların mercii bağlamdır. Bunlar sadece içinde buldukları linguistik bağlama dayalı olarak anlaşılabilir. Dilin temelinde mantık değil, kullanım bulunur. Bundan dolayı, Algılama, anlama ve yorumlama Tanrı ya da akıl gibi aşkın bir ilkeye atıfla temsilen teşekkül etmez. Dil ya da konuşma bağlamı değiştikçe, resim de değişecektir. Doğru ve hakikat de buna paralel olarak değişir. Çünkü bu yaklaşım şöyle bir varsayıma dayanır: Şeylerin tüm zaman-mekan koşullarında aynı kalabilen, aşkın ve özsel bir çekirdeği bulunmamaktadır. Aksine, var olan şeyler linguistik cemaatin, zamanla değişip dönüşen alışkanlıkların ve bağlamla kayıtlı tercihlerin bir işlevidir. Dolayısıyla, hiçbir şeyin sâbit bir özü bulunmamaktadır. Bu, tüm bilgilerin, bağlamsal süreçlerle aslî bir ilişki içinde olduğu ve evrensel doğruların bulunmadığı anlamına gelir. Bu yaklaşımda, olsa olsa belli yaşam biçim ve pratikleri çerçevesinde en iyi çözüm olma anlamında doğrular vardır. Dil ile dildışı karşılık arasındaki bağlantı, dilin hangi amaçla kullanıldığından bağımsız değildir.

Öte yandan, bağlamı esas alan yaklaşıma göre, bağlamsal anlama ve yorumlama faaliyetinin dışında kalacak, imtiyazlı hiçbir şey de bulunmamaktadır. Din, sanat, ahlâk, akıl. . . gibi şeyler bağlamsal kurgulardır. Bunlar ancak bağlamsal bir yorum olarak dilsel bir fonksiyon şeklinde varolabilir. Sözelimi, mantık yasaları Tanrı`nın dolaysız bir başışı değildir. Onlar yaşam biçimleri ya da toplumsal davranış kalıpları bağlamında ortaya çıkar ve ancak ait olduğu bağlam içinde kavranabilir.¹³ Bu yüzden, hakikat ya da doğru bulunabilecek veya keşfedilecek bir şey olmayıp, belli linguistik davranışların bir süreç içinde meşrulaştırılması olarak yaratılacak bir

¹¹ G. P. Baker; P. M. S. Hacker; *Wittgenstein: Understanding and Meaning: Part I – Essays*, Blackwell Publishing, Oxford, 2005, s. 61.

¹² Marie McGinn; *Wittgenstein and the Philosophical Investigations*, Routledge, Oxon, 2005, s. 67.

¹³ Peter Winch; *Sosyal Bilim Düşüncesi ve Felsefe*, (Çev. Ömer Demir), Vadi Yayınları, Ankara, 1994, s. 100.

şeydir. Kısaca, bu anlayışta, Tanrı, iyi, güzel ... gibi şeyler de dâhil, bizâtihi var olan hiçbir şey yoktur. Ayrıca, bu yaklaşımda hakikat ya da doğru, sosyal bir gereklilik olarak var olur. Dolayısıyla, kesinlik bildiren bir kavram olarak "hakikat" insanların bir cemaate girmeleri sonucu zuhûr eder. Zira, cemaatin âhenginin tesisi için, hakikat ve doğrulara bağlayıcı kalıplar olarak ihtiyaç vardır. Bu bağlamda, sözgelimi *yalancı* insan, linguistik mutabakatlara bağlanmayı beceremeyen ya da onları suiistimal eden kişidir. *Dürüst* kişi ise, sâbit mutabakata göre yalan söyleyendir. Daha genel bir ifadeyle, bu anlayışa göre, hakikat ve doğruluk iddiaları, yanılısına olduğu unutulmuş *gözbağcılıktır*.¹⁴

Şeylerin aslı hakikatinin ve anlam ve öneminin bulunmadığını kabul etmek, aşırı "nihilistik" bir tutumdur. Daha önce ifade ettiğimiz gibi, ne hakikat ne eşyanın sâbit tabiatı, ne de kendi başına, bizâtihi bir şey vardır. Sözgelimi, değerler, değer koyucular tarafından gücün belirtisi ve hayatı kolaylaştırmak için üretilen bağlamsal ve konvansiyonel şeylerdir. Bu bakımdan, anlama, anlamlandırma, algılama ve yorumlama belli bir linguistik cemaatin önyargılarına yaslanan belli niyetleri gerçekleştirmeye yönelik eylemlerdir; onlar fizikötesi ya da tarih-üstü bir boyut taşımaz.

Eğer durum böyle olacak olursa, Wittgenstein'a göre, belli bir resmin kendilerine kesintisiz olarak sunulduğu kimseler ile sözkonusu resmi hiçbir biçimde görme imkânına sahip olmayanlar arasında büyük bir ayırım olacaktır. Sözgelimi, belli bir linguistik bağlamda "olabilir" diyenle, başka bir bağlamda "olmayabilir" diyenler büsbütün başka dünyalarda ve düzlemlerde olacaktır. Nitekim, bu anlayışa göre, "şunun şöyle olacağına inanıyorum" şeklinde bir ifade bilimsel bağlamda kullanıldığında bir şekilde, dinî bağlamda kullanıldığında başka bir şekilde kullanılacaktır. Bağlam değiştiği için varlık ve bilgiye ilişkin iddialara dayanak teşkil eden temeller de değişir.¹⁵ Çünkü tüm iddialara dayanak olabilecek ortak ontolojik bir temel bulunmamaktadır.

¹⁴ Alan D. Schrift; "Dil, Metafor ve Retorik," *İnsan Bilimlerine Prolegomena: Dil, Gelenek ve Yorum*, (Der., Çev. Hüsamettin Arslan), Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, s. 11.

¹⁵ Ludwig Wittgenstein; *Lectures & Conversations on Aesthetics, Psychology and Religious Belief*, (Ed. Cyril Barrett), Basil Blackwell, Oxford, 1970, ss. 56-57. (Bu kitaba bundan sonra L. C. olarak atıfta bulunulacaktır.)

İnançlı bir kişinin şöyle dediğini varsayalım: “Kıyamet gününe iman ediyorum.” Ben de buna karşı, “olabilir, fakat ben o kadar da emin değilim” derim. Muhtemelen, onunla aramızda çok büyük bir uçurum olduğunu söylerdiniz. . . Sorun benim onunla yakın bir yerde durup durmamam değil, bütünüyle başka bir düzlemde olmamdır. Bunu şöyle diyerek ifade edebilirsiniz: “Sen topyekûn başka bir şey demek istiyorsun.”¹⁶

Bu yaklaşıma göre, sözgelimi, kıyamet gününe inananla inanmayan arasında linguistik ve pragmatik bağlamdan kaynaklanan büyük bir uçurum vardır. Bu bakımdan, kıyamet gününe inananla inanmayan arasındaki fark kolayca gösterilemez. İmanın gerçekleştiği, yani “iman ediyorum” dediğimiz yerde, özel durumlar sözkonusudur; zira, bu inanç günlük sıradan inançlarımızın normal olarak dayandığı olgulara dayanmaz. İnanan kimse bu inancı bütün hayatının merkezine yerleştirerek, kendine rehber edinir. Büyük bir ihtimalle, onun kendi kanıtları olacak ve sarsılmaz denebilecek inançları bulunacaktır. Bu itibarla, inançların iyi temellendirilip temellendirilmediği kendi bağlamına göre değerlendirilir. Bu yaklaşıma göre, farklı bağlamlardaki inanç ve ifadeler sadece ne ile ilgili ya da ne hakkında olduklarına bağlı olarak ayrılmaz; topyekûn farklı bağlantılar onların mâhiyetini belirler.

Bir kişi kendi inançlarının bir yerde sağlam temeller üzerine kurulmuş olduğunu düşünürken, başka bir yerde düşünmeyebilir. O, kanıtlarını akıl yürütmeye veya inançları temellendirmek için kullanılan sıradan dayanaklara bağlı olarak gösteremeyecek, daha çok bütünüyle kendi hayatına yaslanarak gösterecektir. O, her ne zaman bir fiilde bulursa, zihninin arkasında bu inanç kuvve halinde bulunacaktır. Onun inancının gerçek olup olmadığını dışarıdan hiç kimse bilemez. İnanan kendi nedenlerinin olduğunu söyleyecek. Dolayısıyla, dışarıdan söylenebilecek tek şey, onun sarsılmaz bir inanca sahip olduğudur. Bu durum akıl yürütme yoluyla ya da inançlara ilişkin sıradan dayanaklara müracaatla gösterilemez. O kimse çok sıkı bir şekilde tespit edilmiş nedenlere dayanmaz; salt bir tasavvura sıkı sıkıya bağlanarak sarsılmaz bir inanca sahip olur.

Daha önce ifade ettiğimiz üzere, aklımdan söküp atamadığı bir kıyâmet fikri ve inancına ya da tablosuna sahip olanla, ona sahip olmayan arasında çok büyük bir fark vardır. Doğrusu,

¹⁶ L. Wittgenstein; *L. C.*, s. 53.

inananın inançları geçerli ve yeterli nedenlere dayalı olarak tespit edilmiş değildir; fakat o, inançlarının son derece sağlam delillere dayandığına inanır. Kıyamet gününe inanan insan, başına gelen tüm olayları bir ödül ya da ceza olarak değerlendirirken, inanmayan bu durumu böyle değerlendirmez. Açıkça anlaşılmaktadır ki bu iki insan sözkonusu durumu birbirinden çok farklı şekillerde algılamakta, anlamakta ve yorumlamaktadırlar; zira, onlar farklı bağlamlarda farklı resim ya da tasavvurlara sahiptirler. Bir müminin “Tanrı” kelimesinden anladığıyla inanmayan birinin anladığı şey çok farklıdır. Wittgenstein`a göre, bu insanlar arasında aşılması imkânsız bir uçurum vardır. Biri için öne çıkan resim, diğeri için böyle değildir. Bir linguistik bağlamda saçma olarak görülen bir şey, başka bir linguistik bağlamda saçma olarak görülmez. Çünkü onlar tamamen farklı şekillerde akıl yürütmektedirler.¹⁷ Bu yüzden, Wittgenstein bir dil tahayyül etmenin bir hayat tarzı tahayyül etmek olduğunu iddia eder.¹⁸ Çünkü dil bağlamı belli bir yaşam biçiminde teşekkül eden bir şeydir.

Bu noktada, “Kaç çeşit ifade vardır?” sorusunun cevabı, “Kaç çeşit hayat tarzı ve bağlam vardır?” sorusuna verilecek cevaba bağlıdır. Wittgensteine`göre, “sembol,” “kelime” ve cümleler çok çeşitli şekillerde kullanılabilir. Bu şekiller sâbit değildir. Bazı yeni dilsel bağlamlar teşekkül ederken, diğeri bazıları unutulur ve kullanımdan düşer. “Dilsel bağlam” kavramı, dili konuşmanın bir yaşam biçimi veya eylemin parçası olduğunu akla getirir.”¹⁹ Bir önerme ancak bütün bir dil oyunu bağlamı içinde bir hareket ya da hamle olabilir.²⁰ Buna göre, bir kelimenin tanım ve anlamı onun bir dil oyunu grameri içindeki bağlamıyla doğrudan ilişkilidir. Fakat gramer herhangi bir gerçekliğe bağlı değildir; aksine, gerçeklik ona bağlıdır. Var olan şeylerin “öz”ü ya da “aslı mâhiyeti” gramer tarafından belirlenir; gramer objenin ne tür bir şey olduğunu tayin eder²¹; dolayısıyla, onun hakkında anlamlı bir şekilde neler söylenebileceğini gramer belirler. Bu bakımdan, gramatik kurallar bir dil oyunu içinde belli bazı hareketleri imkân ve ihtimâl dâhiline

¹⁷ L. Wittgenstein; *L. C.*, ss. 54-56.

¹⁸ L. Wittgenstein; *P. I.*, s. 8.

¹⁹ L. Wittgenstein; *P. I.*, s. 11.

²⁰ Hans Johann Glock; *A Wittgenstein Dictionary*, Blackwell, Oxford, 1996, s. 89.

²¹ L. Wittgenstein; *P. I.*, s. 116.

sokarken bazılarını da yasaklar. Böylece, oyun içindeki fiillerin ve oyunun oynandığı araçların kimlikleri belirlenir.²²

Kısaca, anlamı gramatik kurallar belirler, hatta inşâ eder. Öyle ki, anlamın onlara bağlı olması ölçüsünde, bu kurallar sun`idir. Wittgenstein “dildeki tek aslî zorunluluk bağlantısının keyfilik kuralı olduğunu” söyler.²³ Bundan dolayı, kelimelerin dâima yeniden tanımlanması gerekir. Bu anlayışa göre, bir kelime ya da kavramın en son tanımına ulaşmak imkânsızdır; onlara ilişkin sadece itibârî tanımlar elde edilebilir. Çünkü anlam bağlamsal ve itibârîdir. Bağlamı esas alan yaklaşım, açıkça ifade edecek olursak, *zorunlu hakikatlerin* bağlamsal durumlara bağlı olduğunu savunur. Bundan dolayı, bilgiye dayanaklık eden nesne, durum, olgu ve olaylar ontolojik olarak bağımsız değildir. Bağlamsalcılık taraftarlarına göre, objeler dile veya söze bağlıdır ve temelde linguistik varlıklardır. Linguistik varlıklar da olumsal varlıklardır. Buna paralel olarak, sözgelimi, aklın ve mantık kurallarının insandan bağımsız bir varlığı bulunmaz.

Açıkça, bir kelimenin anlamsız hale gelmesi, onun bir dil oyununda herhangi bir kullanımının bulunmaması, hatta bağlamsal temelinin kaybetmesidir. O, yeni bir kullanım, yeniden anlamlı hale gelebilir. Dilin yeni kullanım imkânları yeni bir konvansiyona bağlıdır. Çünkü bir kelime bir dil oyunu bağlamında konvansiyona dayalı olarak anlam kazanır. Kelimenin anlamsızlaşması demek, konvansiyonel bağlamın yitirilmesi demektir. Başka bir ifadeyle, bir sözcüğün anlamının olması onun dildışı karşılığının bulunmasına, yani *asl*’nın bulunmasına bağlı olmayıp, onun sadece dil oyunu bağlamındaki konum ve işlevine bağlı bir şeydir. Bu değişimler mantikî kurallara bağlı olmaktan çok, âdeta inanç değiştirmeye bağlıdır.

Bu durumda, tüm doğrulama, gerekçelendirme, yanlışlama belli bir sistem içinde gerçekleşir. Bu sistem kanıtlarımızın kalkış noktası olarak sun`idir; ve bizim kanıt olarak adlandırdığımız şeyin mahiyetiyle bağlantılıdır. Bir bağlamın sağladığı sınırlar içinde kalarak sorular sorulur, araştırmalar yapılır ve hükümler verilir. Bağlamsal bir sistem içinde hipotezler ileri sürülür ve bunlara meydan okunur. Doğrulama, haklı çıkarma ve delil arama belli bir sistem içinde

²² Michael N. Forster; *Wittgenstein on The Arbitrariness of Grammar*, Princeton University Press, Princeton, 2004, ss. 7-8.

²³ Ludwig Wittgenstein; *Philosophical Grammar*, (Ed. Rush Rhees), (Trans. Antony Kenny), University of California Press, Berkeley, 1978, s. 184.

gerçekleşir. Bir sistemin çatısını oluşturan önermeler teste tâbi tutulmaz ve delille desteklenmez. Gerekçelendirme yapılır fakat gerekçelendirmenin sonu yoktur. Bir şeyi test ederken test edilmeyen bir şeyi varsaymaktayız. Kısaca, araştırma ve kanıtlar belli sınırlar içinde gerçekleşir. Bu sınırları kabul etmeyen kimse, bu bağlamdan dolayısıyla, oynanan dil oyunundan habersiz anlamına gelir.

Bu anlayışa göre, âdetâ bir çatı altında büyür ve ona alışırız. Onu sorgulamayız, güvenle kabul ederiz. Açıkça ifade edecek olursak, bu çıkarım bir teemmül ve tefekkürün sonucu değildir. Rasyonel gerekçelere yaslanarak çatı önermeleri kabul ediyor değiliz. Düşünme şeklimizi belirlemesi anlamında, çatı kabul ettiğimiz önermelere âdetâ bağlarız. Bu temel önermeler kişisel durumların ifadesi olmaktan çok, ait olduğumuz linguistik cemaat tarafından benimsetilen müşterek konuşma ve düşünme şekilleridir.²⁴ Dolayısıyla, herkes içinde bulunduğu linguistik bağlam ya da hayat tarzı ona ne görmeyi öğretmişse onu görür. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi, bunlar bağlamsal olmaları bakımından evrensel temelden yoksundur; hatta temelsizdir. Bağlam kendisinin dışında bir şeye atıfta ve işarette bulunmaz.²⁵ Bu bakımdan, herhangi bir ifadeyi anlamakta başarısız olmamızın sebebi sözcüklerin kullanım bağlamına ilişkin açık bir görüşümüzün olmamasıdır. Bilgi, varlık, nesne, ben, Tanrı. . . gibi kelimelerin özünü kavramak için, aslı bağlamları olan dil oyunlarında bunların nasıl kullanıldığına bakmak gerekir.²⁶ Burada, Wittgenstein'in gerçeklik koşullarına değil, iddia edilebilirlik ya da meşrulaştırma koşullarına dayanan bir dil tasviri önerdiğini söyleyebiliriz. Hangi bağlamda hangi iddialarda bulunulabilir? Tüm *a priori* kavramları atıp, iddiaların dile getirildiği durumlara ve onların yaşam biçimlerinde oynadığı role bakmak gerekir.²⁷ Bu durum, kelime ve cümleleri bağlama mahkûm etmekte, bunların özünü oluşturma ve dönüştürme imtiyazını insana vermekte ve sözkonusu kelimeleri

²⁴ Norman Malcolm; "The Groundlessness of Belief," *Philosophy of Religion: An Antology*, (Ed. Louis Pojman), Wadsworth Publishing Company, Belmont, California, 1993, ss. 463-464.

²⁵ Ludwig Wittgenstein; *Zettel*, (Ed. G. E. M. Anscombe, G. H. von Wright), (Trans. G. E. M. Anscombe), Basil Blackwell, Oxford, 1998, s. 30.

²⁶ L. Wittgenstein; *P. I.*, s. 48.

²⁷ Saul A. Kripke; *Wittgenstein: Kurallar ve Özel Dil*, (Çev. Berat Açıl), Litera Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 105-106.

kişisel ve toplumsal algı kalıpları düzeyinde taklîden tesis etmektir. Dili bağlamla kayıtlamanın elbette felsefi ve teolojik önemli tazammunları vardır.

Toparlayacak olursak, bağlamcı yaklaşımı benimsemek, mantık kurallarını belli bir söylemin kuralları olarak görmek ve evrensel anlamlılık ve mâkullük ölçütlerinin bulunmadığını kabul etmektir. Zira, bu anlayış dili retoriğe ve kullanım koşullarına oturtacaktır. Buna göre, evrensel bir bakış açısı da yoktur. Durum öyle olmaktadır ki bağlam dışında ve bağlamdan bağımsız bir gerçekliğin olmadığı da iddia edilmektedir. Dolayısıyla, Tanrı, hakikat, güzel, iyi, doğru . . . gibi etik, estetik ve dinî değer ve varlıklar bağımsız ontolojik bir statüye sahip olmayan bağlama için şeyler konumuna indirgenir. İfadeler durum, olgu, olay ve fikirlere atfıla anlam kazanmazlar. Atfı ve delâlet anlamın belirlenmesinde etkisizdir. Çünkü anlam ve referans aynı düzeyde kabul edilir. Dahası anlam belli bir linguistik bağlama bağlı bir fonksiyondur. Başka bir ifadeyle, anlam bir sözcüğün dildeki yerine ve onu kullananın kullanım tarzına bağlıdır. Bu bakımdan, farklı bağlamlar farklı sorulara ve cevaplara kaynaklık eder. Felsefe dilin kullanımına ilişkin sınırlı bir ilgi içerir. Bu, sözcüklerin nasıl kullanılması gerektiğine, anlamın neye dayandığına ilişkin bir düşünceyi gerektirir. Buna temel teşkil edecek hiçbir dayanak bulunmamaktadır. Bu bakımdan, Wittgenstein felsefe üzerine yazılmış bir kitabı bölümlere ayırmanın en akıllıca yolunun, kitabı konuşma ve sözcük türlerine göre ayırmak olduğunu iddia eder. Dolayısıyla, yeni bir dil alanına girdiğimizde, yeni dil oyunları ve bağlamlarla karşılaşmak şaşırtıcı olmayacaktır.²⁸

Doğrusu, “varlık,” “bilgi,” “doğru,” “hakikat” gibi şeylerin temel özelliklerini oluşturan belli unsurların bulunması, onlarda tarih dışı bir boyutun da olduğu anlamına gelir. Dolayısıyla bunlar hakkında bir kavrayışa sahip olmak için, onlara ilişkin temel iddiaları kabul etmemiz ve kendimizi dönüştürmemiz gerekir. Bunların belli bir öze sahip olmadığını ve tarihsel ve bağlamsal olduğunu kabul etmek, esnekliği öne alan aşırı bir tavidir. Değiştirilemez doğrular olmayınca, varlık, bilgi, din, Tanrı . . . vs. insana göre dönüşen ve teşekkül eden şeyler haline gelir. Sonuçta, insan aklı kendi tesis ettiği hayaletin gittikçe daha çok esiri olmakta ve aklın membâına, yani Nihâî Varlık’a bağlı olarak hüküm vermesini unutmaktadır. Bunun bir sonucu olarak, insan çıkış yolu olmayan bir görecelik içinde kaybolmakla karşı karşıyadır. Çünkü hakikati ortadan kaldırıncsa, meydana gelen

²⁸ Ludwig Wittgenstein; *L. C.*, s. 1.

boşluğun doldurulması gerekir. Bu da, hakikatin yerine başka bir şeyi geçirerek ve hakikatten yoksun aklın boşluğunu doldurabilecek sahte bir gerçeklik icat ederek yapılmaya çalışılmıştır. Karşı karşıya kaldığımız şey, bağlamsal doğrular ve salt beşerî düzeyde işleyen dar bir akıldır.

Doğrusu, “akıl” kavramı son derece dar dilsel ve bağlamsal uzlaşma çizgisiyle özdeşleştirilemez. Zira, akıl sözgelimi İslâmî anlayışta, ilâhîdir ve yalnızca insanın ona iştirak etmesi ölçüsünde insanîdir. O bir fonksiyon olduğu kadar, bir özdür de; ve görünüş olduğu kadar bir ışıktır. Akıl (*Intellect*) zihin olmadığı gibi, Aklın beşerî düzlemdeki yansıması olan akıl (*reason*) da değildir. O bilincin aslı ve merkezidir; ve geleneksel anlamda *nefs-i nâtika* olarak isimlendirilir.²⁹ Açıkça, asıl ya da ilke İlahî Akıldan başka bir şey değildir. İlahî Aklın insanî düzlemdeki yansıması kesinlik, tutarlılık ve mantık ve matematik yasalarının düzeninden oluşur. Bunlar aynı zamanda, kendileri vasıtasıyla insan zihininin çalıştığı nesnel düzenin ve uyumluluğun kaynağıdır. Mantık yasaları öznel sınırlılıklar ve kişisel mizaç özelliklerinin aksine, İlahî olana dayanır ve bir ontolojik gerçekliğe sahiptir. Nihâyet, aklın hakikat ve gerçekle hiçbir bağlantısı bulunmasaydı, tüm bu sözünü ettiğimiz bağlantıları kurmamız nasıl mümkün olurdu.

Hakikat ve akıl`ın yerine değişen ve çoğalan bir şeyin ikâmesinin, onları tamamen tarihsel ve bağlamsal hale getirdiği çok açıktır. Diyebiliriz ki boyutları itibâriyle farklı düzeylere ait olan ve farklı perspektiflerde anlam ifade eden gerçekleri belli bir bağlama uydurma imkânsız ve gereksizdir. Bu yaklaşım, asılsız evrensellik iddiaları ve gerçekliğin bütününi kendi yörüngesi içine dâhil etme çabası, dolayısıyla kendi özel ve bağlamsal kategorilerine uydurulamayan her şeyi dışlaması nedeniyle yanlıştır.³⁰

Bununla birlikte, bağlama yapılan aşırı vurgu, kelimelerle şeyler arasındaki ilişkiyi koparır. Böylece, anlam ve dilin istikrarı *konvansiyona* bağlanır. Bu bir tür kapatılmışlık durumudur. Bağlamı mutlak kabul etmek, Aşkın`ın bir bakıma düşkün yoluyla örtülmesidir. Bu, fikir bakımından bir tür esarettir. Bu durumda, kelime ve cümleler anlamını akli durumlara ya da zihindeki şeylere

²⁹ Seyyid Hüseyin Nasr; *Bilgi ve Kutsal*, (Çev. Yusuf Yazar), İz Yayıncılık, 2001, s. 160.

³⁰ Gai Eaton; *Kalenin Kralı: Modern Dünyada İnsanın Tercih ve Sorumluluğu*, (Çev. Birol Çetinkaya), İz Yayıncılık, İstanbul, 2000, s. 192.

atıfla ve onlara işaretle almaz; belli bir dil oyunu kurallarından veya kullanıldıkları sosyal bağlamdan alır.³¹

Kelime ve cümlelerin nasıl anlaşılması gerektiğinin elbette kullanım ve bağlamla bir ilişkisi vardır; ama tamamen bağlama dayalı açıklamalar son derece sınırlı ve eksiktir. Kelime ve cümlelerin bağlamsal olmayan boyutları da bulunmaktadır. Yoksa, anlam, doğru, hakikat . . . gibi şeyleri bütünüyle gerçek'e dayanmayan dilsel bir bağlama indirgemek, epistemik ve ontolojik görecelikten başka bir şey değildir. Oysa, "realist bir semantiğe göre, kelimelerin (lafızların) ideal bağlamda delâlet ettiği anlamlar vardır; ve bu anlamlar, bir tür ideal (soyut) varlık düzlemine sahiptir. Buna bağlı olarak, doğruluk da temelde insan zihin ya da bilişsel süreçlerinden bağımsız nesnel bir varlığa sahiptir."³² Anlam linguistik bağlamdan bağımsızdır ve insan aklının bu anlamlara erişimi mümkündür. O halde, dil ile dildışı karşılık arasındaki bağlantı keyfi ve uzlaşım sal değildir. Dolayısıyla, kelimelerin anlamını tamamen linguistik bağlamdan aldığını söyleyemeyiz. Anlamın göstergeler arası ilişkileri aşan bir yanı vardır.

Doğrusu, Wittgenstein'in dil oyunları kuramı çerçevesindeki bağlamcılık, anlamı dili kullananların bir oyuncağı durumuna indirerek, görecelik önermektedir; zira, farklı linguistik bağlamları değerlendirebileceğimiz bağımsız kural ve kıstaslar yoktur. Bundan dolayı, geçerlilik, anlamlılık, mâkullük. . . gibi konularda, belli bir dilsel cemaatin konsensüsü esas alınmaktadır. Bu anlamda, görecelik büyük harfle yazılan Hakikat'in reddedilmesinden başka bir şey değildir.

Bu bağlamcı tavır İslam düşüncesinde *isnâd*, *hâl*, *makam*, *sevkü'l-keîâm* gibi terimler aracılığı ile ifade edilmiştir. Bu anlayışta bağlam dikkate alınmakla birlikte, hiçbir zaman nihaî mercî olarak kabul edilmemiştir. Çünkü bunların arkasında hem ontik, hem ahlâkî olarak bilgiye ölçü olan sâbit bir hakikatin bulunduğu, bağlamsal farklılıkların bir ve aynı şeyin farklı görünüşleri olduğu dile getirilmiştir.³³

³¹ David G. Stern; "The uses of Wittgenstein's Betle: Philosophical Investigations § 293 and His Interpreters," *Wittgenstein and His Interpreters*, (Ed. Guy Kahane, Edward Kanterian and Oskari Kuusela), Blackwell Publishing, Madlen, 2007, s. 258.

³² Mehmet Sait Reçber; "Realizm, Din ve Dünyevileşme," *İslâmiyât*, Cilt: 4, Sayı: 3, Özkan Matbaacılık, 2001, s. 30.

³³ Tahsin Görgün; "Bağlamcılık," *Felsefe Ansiklopedisi*, Cilt: 2, (Ed. Ahmet Cevizci), Etik Yayınları, İstanbul, 2004, s. 70.

Rahatlıkla iddia edebiliriz ki bağlam hakikatin temeli olamaz. Hakikati belli bir dilsel bağlamda tesis edilen bir şey olarak yorumlamak çok cüretli ve aceleci bir yorumdur. Hakikatin bağlamla ilişkisi olmakla birlikte, o büsbütün bağlamsal değildir. Her ne kadar Wittgenstein yaptığı şeyin iskambil kartlarından yapılan evleri yıkmak ve onların dayandığı dil zeminini temizlemek³⁴ olduğunu iddia etse de, aslında, iskambil kartlarından evler kuranın kendisi olduğu da söylenebilir. En çürük ev de budur. Mutlak'la ilişki kurmadan ontolojik özgürlük olamaz; olsa olsa sosyolojik özgürlük olabilir. Bu da, ontolojik görecelik olur.

Bağlamın insanı köleleştirme özelliği vardır. Bağlamın kölesi durumuna düşen birey için dönüşüm ve gelişim yolları kapanır. Oysa, insan nefsi güçlenip aydınlandığı ölçüde, duysal dünyanın üstüne çıkabilir ve hakikati bilmesine mâni olan karanlığı kaldırabilir. Gerçek bilgi ve anlam insan zihnini aydınlatan Akla dayanır. En azından böyle bir imkân ona açıktır. Gerçekte, bağlamsal serbestlik esarettir. Bağlam bireyin görme ve dönüşme imkânını ortadan kaldırdığı için, beşerî düzeyi aşma konusunda onu özürle hale getirir. “Onların durumu, bir ateş yakanın durumu gibidir; o ateş, çevresindekileri aydınlatınca, Allah onların ışıklarını giderip, onları karanlıklar içinde bırakmıştır, (artık hiçbir şey) görmezler. (Onlar) sağır, dilsiz ve kördürler. Artık Hakk'a dönmezler.”³⁵ O halde, bireyin sahte bağlam gözlüğünü kırarak, dar anlamda alınan rasyonel yetinin hükmünü bir kenara bırakması, görerek ve dönüşerek salt olgusal düzeyi aşması gerekir. İddia edebiliriz ki bağlam ve kullanım bir dille alakalıdır ve dil cihetinden temel oluşturmaz. “Söz sözü tesis edene ait zemine izâfîdir. Bu itibarla, sözün mutlağı olmaz. Hatta “mutlak”lık ifade etmekte kullanılan sözcük dahi, tesis cihetinden izâfîdir; yani, tesis edendeki zemine bağlıdır.”³⁶

Önerme itibarıyla dilin sınırı sûretsiz isimdir. Dolayısıyla, dil bu sınırı aşan bir “şey”i bizâtihi teşkil edemez; teşkil edemediğini de nakledemez. Buna göre, dilin imkânı önerme esasında olmak üzere, sûretsiz isme sûretsiz kavram yüklemek yoluyla, sûretsiz ismi tasvir

³⁴ L. Wittgenstein; *P. I.*, s. 49.

³⁵ Kur`an-ı Kerim, Bakara: 17-18.

³⁶ Yalçın Koç; *Anadolu Mayası: Türk Kimliği Üzerine Bir İnceleme*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008, s. 255.

etmekten ibarettir.³⁷ Açıkça anlaşılacağı üzere, dilsel bağlama dayalı olarak tesis sözde tesistir. Kısaca, “düşkün, dil esasında okumak ve yazmak yoluyla aşkına mahsus nazariyâtı ne bizâtihi, ne de takliden teşkil” edebilir. Sözelimi, Tanrı hakkında fikriyât olarak teoloji tesis etmek için, teolog öncelikle Aşkın`ı aramak mecburiyetindedir. Çünkü “theos fikriyâtı” olarak teolojinin esası Aşkın`a mahsus nazariyâtın, dil yoluyla fikriyât olarak *takliden* teşkil edilmesinden ibarettir.³⁸ Yoksa, belli bir bağlama dayalı olarak yapılan teşkil değildir. Bağlama dayandırılan şey itibâridir. Bu bakımdan, bağlamsal bilgi esasen bilgi olmaz; mâlûmât düzeyinde bilgi olur. İtibârî olana dayalı olarak hakikat keşfedilemez. Zira, itibârî olan, ancak onu düşünen birisi bulunduğu zihinde gerçekleşir. Bu zihin onun var oluş nedenidir. Aynı şekilde, bağlamı mutlak kabul etmek, hakikatin düşkün yoluyla örtülmesidir. Bu durum, daha önce ifade ettiğimiz gibi, fikir bakımından bir esârettir.

Doğrusu, köklerinden kopartılmış “bağlamsal ya da cüz`î akıl” gerçekliği yönleme, zamanı salt niceliğe, tarihi aşkın entelekyası olmayan bir sürece indirgemekten başka bir şey yapmamıştır. Böylece, ebedîlikten çok, bağlam her şeyin kaynağı olarak kabul edilmiştir. Doğru ya da yanlış oldukları düşünülmezsizin, fikirler tarihsel değişim alanında, tümüyle itibârdan düşürüldü ve kendilerine yalnızca bağlamsal ve tarihsel olaylar olarak önem atfedildi. Sürekliliğin oluşa indirgendiği bir dünyada tarihselcilik yaşamaya ve hâkim düşünce tarzı olmaya devam etti. Zamanın niteliksel yönünün tahrîbi ve tüm gerçekliklerin oluş nehrindeki yansımaları indirgenmesi, insanın aklî güç ve yetilerinin, değişmez merkezinden kendi değişken ve kararsız varoluşuna dönüşünün sonucudur. Mutlak olanı görece olana ve dâimî olanı değişken olana indirgemekle, bu dindışı görüş açısı izâfî ve değişken olanı, kendi düzeylerinde sahip oldukları kutsal niteliklerden yoksunlaştırmıştır.³⁹ Böylece, insan açısından durum, bir bütünlük olmaktan çıkmış, ufuklar silikleşmiş ve eşya dağılıp, adem-i merkezleşmiştir. Nitekim, birlik ya da bütünlük, tüm şeyler için ezelf ve ebedî gerçek bir durumu ifade eden evrensel bir hakikatin kabul ve teslim edilmesidir. Geleneksel anlayışa göre, bir şeyi haklı çıkarma ya da gerekçelendirme, onu hakikat bilgisine dayandırmaktır; dilsel veya bağlamsal bir unsura değil. Yeterli bir gerekçelendirme son

³⁷ Yalçın Koç; *Theologia`nın Esasları Felsefe`nin ve Teolojinin Nazariyatı Üzerine Bir İnceleme*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008, ss. 192-193

³⁸ Y. Koç; *Theologia`nın Esasları: Felsefe`nin ve Teolojinin Nazariyatı Üzerine Bir İnceleme*, s. 195.

³⁹ Seyyid Hüseyin Nasr; *Bilgi ve Kutsal*, (Çev. Yusuf Yazar), İz Yayıncılık, İstanbul, 2001, ss. 70-71.

derece sınırlı bir bağlamda gerçekleştirilebilecek bir şey olamaz. İster ruhânî–cismânî; ister psikolojik–sosyolojik olsun, her türlü şey hakikatle bağlantısı olduğu oranda gerçektir.

Bağlamcı yaklaşımda olduğu gibi, dili temsilî içerikten yoksun bırakmak, onu tek boyutlu düşünce kalıplarına indirgemekten başka bir şey değildir. Bu, metafizik karşıtı tutum dili fizikötesi anlamdan yoksunlaştırmıştır. Şüphesiz, dil, âlem gibi, nihaî anlamda ilahî kökenlidir ve köklerinin ve yapısının gömülü olduğu metafizik anlamdan koparılamaz. Hakikat ve gerçek aklî ve hissî tâbirlerle bir nebze temsil edilemeseydi, onların hakikatinden bahsedemezdik. O halde, hakikat ve gerçeklik düşünce tarafından belli bir yere kadar farklı şekillerde ifade edilebilir.

Eğer hakikat, dilin kullanımına dayalı olarak, uzun bir süreç sonunda gerçekleşen bir şey olsaydı, bu salt bir antropomorfizm olurdu. Bu, kelimelerle şeyler arasında aşılması imkânsız bir uçuruma sebebiyet verirdi. Ama dil yalnız bağlamsal antropomorfik ilişkileri ifade etmemelidir. İnsanın dil vasıtasıyla hakikat bilgisine erebileceği inancını koruması gerekir. Doğru ya da hakikat fikri saçma değildir; ve beşerî ilişkiler alanıyla sınırlandırılmaz. Geleneksel İslâmî anlayışa göre, “eşyanın hakikatleri sâbittir.” İlimlerin konusu bu sâbit hakikatlerdir. Eşya, aslî özelliklerine göre isimlendirilir.⁴⁰ Ayrıca, geleneksel dünya görüşü, dikey bir boyuta sahiptir; yani, düşkün olanı aşkın olana, fânî olanı ebedî olana bağlaması bakımından dikeydir. Bu yaklaşım, gerçekliğin görülmeyen boyutlarını merkeze alan muazzam bir yelpaze sunar. Denebilir ki şeyler hakkında herhangi bir tasvir, salt bağlamsal ve yetersiz temsillerle anlaşılabilir.

Sonuç olarak, tarihsel bağlamı aşan zorunlu hakikatler vardır; ve bunlar salt dilsel bağlam düzeyine indirgenemez. Zorunlu doğru ve hakikatler linguistik objelerin temel özelliklerine ve bunlar arasındaki ilişkilere dayandırılmaz. Bu bakımdan, dilsel uzlaşma sığmayan şeylerin bulunduğunu kabul etmek durumundayız. Bunlar aslında uzlaşmanın olabirliğini temin etmektedir. Başka bir ifadeyle, zorunlu doğru ve hakikatler kabul edilmeden bağlamsal doğruları tesis etmek imkânsızdır. Dolayısıyla, salt bağlamsal anlam ve yorumlardan yola çıkarak hakikat ve gerçekliğe nüfuz etmekten başka bir yol yoksa, onlarla ilgili doğru bilgiye ulaşma umudumuzu korumamız imkânsız bir hâl alır. Çünkü bağlamsal doğrular zamanın ruhuna uygun olarak dil esasında

⁴⁰ Sadüddin Mesut b.Ömer Taftazanî; *Şerhu'l-Akaid*, Bosnavî Muharrem Efendi Matbaası, İstanbul, 1294, s. 5.

takliden tesis ve muhafaza edilir; varlığın bizâtihi tesisi değildir. Hakikat bağlamsal söz ve düşünce yoluyla kuşatılamaz. Hakikat bütünüyle bir dile dayalı olarak belirlenemez; zira, o esas itibarıyla bağlamsal ve izafî bir şey değildir. O ontolojik bir gerçekliktir; linguistik cemaat düzeyinde tanımlanmış bir şeye indirgenemez.

“Herhangi bir bakış açısına dayanmayan bir bakış açısının, diğer tüm bakış açılarını aşması ve nisbî ve bağlamsal anlamların arkasındaki anlama erişmesi mümkündür. Herhangi bir bakış açısına bağlı olmayan bakış açısı, ilk olarak, ancak âlemi var eden aşkın alanda mevcuttur. Doğma, doktrin, teori ya da başka zihinsel kurguya dayalı olarak gerçek anlam idrak edilemez. O, zihinsel işlemlerin ötesine geçerek, zihnin altında ve dünyanın arkasında bulunan aslî akla ilişkin tam bir vukûfiyet gerçekleştirerek ve insanı aşkın menşei ile tekrar bütünleştirerek bulunabilir.⁴¹

Kısaca, hakikat, tesis edilen bir şey olsaydı, bağlamsal zemine izâfeten kurulmuş bir şey olurdu. Mutlak hakikatin (*bağlamsal olan*) söze sığması imkânsızdır. Çünkü bağlamsal olan şeyler, düşünce dairesine topyekün giren şeylerdir. Dolayısıyla, dil varlığın evi ya da mekânı da olamaz. Bu itibarla, tüm kelime ve kavramları semiyotik bütünlere indirgemek doğru değildir. Aynı şekilde, kelime ve kavramları *yaşam biçimlerimizin görünüşleri* de olamaz. Doğrusu, dil ve mantığın ilahî âlemde tekâbül ettiği bir gerçeklik vardır. Hakikat'e ilişkin bir tasarımın, kendi anlam modelinin ötesinde bir öze atıfta bulunmadığını iddia etmek ve bunu temellendirmek imkânsız gerçekleştirme girişimidir. Gerçekte, hakikî âlem olmadan, beşerî âlem de olmaz ve linguistik bir kurgu olarak hakikat tasarımı da anlamsızlaşır.

Unutulmamalıdır ki olgu ve olaylar alanının anlamını yitirmesiyle fizikötesi alanın anlamını yitirmesi ve değerden düşmesi atbaşı birlikte giden şeylerdir. Bağlamsal doğrular, kendi düzeylerinde gerçek, fakat metafizik anlamda, hiçliğin yanılısama şeklinde belirginleşmesidir. Eğer dil ve tecrübe bütünüyle zaman ve mekânsal bağlama hapsolmuş ise, bu durumda, katiyen dilin üstesinden gelinemez ve gerçeklik olarak “bütün”e ulaşılamaz. Zira, tarihsel bağlamdan, tarihin dışındaki bir duruma geçiş, dilin kendi tarihselliği ya da bağlamsallığı tarafından imkânsızlaştırılır. Netice itibarıyla, hakikat, Tanrı, doğru, iyi, güzel . . . gibi şeylerin bağlamsal olduğu yargısı ne

⁴¹ William C. Chittick; *Science of the Cosmos, Science of the Soul: The Pertinence of Islamic Cosmology in the Modern World*, Oneworld Publications, Oxford, 2007, ss. 132-133.

kadar felsefî ise, bunların tarihdışı ve fizikötesi olduğunu söylemek de bizim açımızdan en azından o kadar felsefî bir yargıdır.

Kaynakça

- Baker, G. P.; P. M. S. Hacker; *Wittgenstein: Understanding and Meaning: Part I—Essays*, Blackwell Publishing, Oxford, 2005.
- Cavell, Stanley; *The Claim of Reason: Wittgenstein, Skepticism, Morality, and Tragedy*, Oxford University Press, New York: Oxford, 1999.
- Chittick, William C.; *Science of the Cosmos, Science of the Soul: The Pertinence of Islamic Cosmology in the Modern World*, Oneworld Publications, Oxford, 2007.
- Eaton, Gai; *Kalenin Kralı: Modern Dünyada İnsanın Tercih ve Sorumluluğu*, (Çev. Birol Çetinkaya), İz Yayıncılık, İstanbul, 2000.
- Forster, Michael N.; *Wittgenstein on The Arbitrariness of Grammar*, Princeton University Press, Princeton, 2004.
- Glock, Hans Johann; *A Wittgenstein Dictionary*, Blackwell, Oxford, 1996.
- Görgün, Tahsin; "Bağlamcılık," *Felsefe Ansiklopedisi*, Cilt 2, (Ed. Ahmet Cevizci), Etik Yayınları, İstanbul, 2004, (ss. 66-70).
- Koç, Yalçın; *Anadolu Mayası: Türk Kimliği Üzerine Bir İnceleme*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008.
- ; *Theologia'nın Esasları Felsefe'nin ve Teolojinin Nazarıyatı Üzerine Bir İnceleme*, Cedit Neşriyat, Ankara, 2008.
- Kripke, Saul A.; *Wittgenstein: Kurallar ve Özel Dil*, (Çev. Berat Açıl), Litera Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Malcolm, Norman; "The Groundlessness of Belief," *Philosophy of Religion: An Antology*, (Ed. Louis Pojman), Wadsworth Publishing Company, Belmont, California, 1993, ss. (461-469).
- McGinn, Marie; *Wittgenstein and the Philosophical Investigations*, Routledge, Oxon, 2005.
- Nasr, Seyyid Hüseyin; *Bilgi ve Kutsal*, (Çev. Yusuf Yazar), İz Yayıncılık, İstanbul, 2001.

- Phillips, D. Z.; *The Concept of Prayer*, Routledge and Kegan Paul, London, 1965.
- Quinton, A. M.; "Excerpt From "Contemporary British Philosophy," *Modern Studies In Philosophy: Wittgenstein: The Philosophical Investigations*, (Ed. George Pitcher), Macmillan and Co. Ltd., London, 1968.
- Reçber, Mehmet Sait; "Realizm, Din ve Dünyevileşme," *İslâmiyât*, Cilt: 4, Sayı: 3, Özkan Matbaacılık, 2001, ss. (19-33).
- Schrift, Alan D.; "Dil, Metafor ve Retorik," *İnsan Bilimlerine Prolegomena; Dil, Gelenek ve Yorum*, (Der., Çev. Hüsamettin Arslan), Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, ss. (3-28).
- Stern, David G.; "The uses of Wittgenstein`s Betle: Philosophical Investigations § 293 and His Interpreters," *Wittgenstein and His Interpreters*, (Ed. Guy Kahane, Edward Kanterian and Oskari Kuusela), Blackwell Puglising, Madlen, 2007, (ss. 249-268).
- Taftazânî, Sadüddin Mesut b.Ömer; *Şerhu'l-Akaid*, Bosnavî Muharrem Efendi Matbaası, İstanbul, 1294.
- Wachterhauser, Brice R.; "Anlamada Tarih ve Dil," *İnsan Bilimlerine Prolegomena; Dil, Gelenek ve Yorum*, (Der., Çev. Hüsamettin Arslan), Paradigma Yayınları, İstanbul, 2002, ss. (209-250).
- Winch, Peter; *Sosyal Bilim Düşüncesi ve Felsefe*, (Çev. Ömer Demir), Vadi Yayınları, Ankara, 1994.
- Wittgenstein, Ludwig; *The Blue and Brown Books*, Harper Torchbooks, New York, 1965.
- ; *Lectures & Conversations on Aesthetics, Psychology and Religious Belief*, (Ed. Cyril Barrett) Basil Blackwell, Oxford, 1970.
- ; *On Certainty*, (Ed. G.E.M. Anscombe, G.H. von Wright), (Trans. Denis Paul, G. E. M. Anscombe), j. & J. Harper Editions, New York and Evanston, 1969.
- ; *Philosophical Grammar*, (Ed. Rush Rhees), (Trans. Antony Kenny), University of California Press, Berkley, 1978.
- ; *Philosophical Investigations*, (Trans. G. E. M. Anscombe), Prentice Hall, London, 1958.

-----; *Philosophical Remarks*, (Trans. Raymond Hargreaves; Roger White), Basil Blackwell, Oxford, 1990.

-----; *Zettel*, (Ed. G. E. M. Anscombe, G. H. von Wright), (Trans. G. E. M. Anscombe), Basil Blackwell, Oxford, 1998.

A Critique of Contextualism

Citation / ©-Kuvancı, C. (2009). A Critique of Contextualism. *Çukurova University Journal of Faculty of Divinity* 9 (1), 139-158.

Abstract- *According to the contextualistic approach, meaning occurs in the context of language-use; and embeds in the context of a certain form of life. There isn't meaning in syntax in itself to which we might penetrate. Furthermore, logical principles and reason are consisted in linguistic community. This is an extremely reduced approach. For, in this approach, concepts like "good," "beauty," "truth" etc. had being treated as a linguistic-social fiction. In fact, these concepts attribute to the reality and have an ontological ground.*

Key Words- Context, contextualism, language-use, meaning and truth.